

3. Карпенко Ю. А. взаимосвязь ГТ и топонимов / Ю. А. Карпенко // Местные географические термины в топонимии (Тезисы). – М. : Изд. АН СССР, 1966. – С. 3 – 21.
4. Марусенко Т. А. Материалы к словарю украинских географических апеллятивов (название рельефов) / Т. А. Марусенко. – Полесье : Лингвистика. Археология. Топонимика. – М. : Наука, 1968. – С. 206 – 255.
5. Масенко Л. Т. Гідронімія Східного поділля / Л. Т. Масенко. – К. : Наук. думка, 1976. – 100 с.
6. Мурзаев Э. М. Очерки топонимики / Э. М. Мурзаев. – М. : Мысль, 1974. – 382 с.
7. Никончук М. В. Матеріали до лінгвістичного атласу української мови : Правобережне полісся / М. В. Никончук. – К. : Наук. думка, 1979. – 314 с.
8. Словарь української мови в 4-х т. / [упоряд. з додат. власного матеріалу Б. Грінченка; НАН України]. – К. : Наук. думка, 1996.
9. Словник гідронімів України. – К. : Наук. думка, 1979. – 780 с.
10. Словник мікрогідронімів України. Волинь. Житомирщина. Запоріжжя. Київщина. Черкащина. / [уклад. : І. М. Железняк та ін.: Під ред. О. П. Карпенко]. – К. : Обереги, 2004. – 448 с.
11. Словник мікротопонімів і мікрогідронімів північно-західної України та суміжних земель. Т. 1 / [упоряд. Г. Л. Аркушин]. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. Держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. – 408 с.
12. Толстой Н. И. Славянская географическая терминология / Н. И. Толстой. – М. : Наука, 1969. – 251 с.
13. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка / М. Фасмер. – М. : Прогресс, 1964 – 1973. – Т. 1. – 1964 – 562 с.; Т. 2. – 1967. – 661 с.; Т. 3. – 1971. – 827 с.; Т. 4. – 1973. – 855 с.
14. Черепанова Е. А. Географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья : Опыт семантической классификации / Е. А. Черепанова. – Полеский Этнолингвистический сборник. – М. : Наука, 1983. – С. 173–189.

У статті проаналізовано окремі групи та підгрупи мікрогідронімів, похідних від географічних номенклатурних слів.

Ключові слова: географічний термін, топонім, мікрогідронім, топонімізація.

Geographical terms in microhydronyms of Vinnytsia region.

In the article the author has analysed some groups and subgroups of microhydronyms, formed from geographical nomenclature words.

Key words: geographical term, place-name, microhydronym, toponymization.

Ніна Свистун
(Тернопіль)

УДК 81'373.231

ДИНАМІКА ЖІНОЧИХ ОСОБОВИХ ІМЕН м. ТЕРНОПОЛЯ ХІХ СТОЛІТТЯ

Інтерес до людини в усьому розмаїтті її проявів не міг не позначитися на концепції імені, що перетворювалося на межову категорію, оскільки ставало точкою перетину зовнішнього і внутрішнього світів, специфічно відбивало сутність людської природи. Власні імена як своєрідна частина лексичного складу мови є цінним джерелом для різноманітних аспектів лінгвістичних досліджень.

Сучасні офіційні імена українців такі ж давні, як і офіційно-діловий стиль сучасної української мови. Вони склалися як система тільки в ХІХ столітті. Історично їм передувала система канонічних імен. Лише в ХІХ столітті визначилося те коло імен, які з часом усталилися в офіційно-діловій сфері.

Дослідники антропоніміки істотну увагу приділяють іншомовним варіантам власних особових імен. Так, П. П. Чучка зазначає, що іншомовні варіанти часто проникали в напівофіційні та навіть і в офіційні записи громадян української національності на різних землях України впродовж усієї її історії [8, с. 19]. Більшість іменних варіантів, поширених на Україні та на сусідніх землях, справді наділена національними рисами. Національну специфіку становлять лише кілька залишкових дохристиянських імен варязького, дако-фракійського, тюркського походження, що властиві деяким із названих регіонів... [8, с. 19]. Отже, у генетичному відношенні слов'янські імена майже однакові, основним генетичним джерелом для них є греко-латинський християнський календар.

Суцільне дослідження особових імен певної території, здійснене протягом тривалого часу, уможливує виявлення діахронічних змін іменника певної території та основні тенденції, що діють при цьому. Локальне варіювання складу імен, подібно до хронологічного варіювання, залишається істотною рисою динаміки антропонімійної системи. При цьому, звичайно, у списках імен різних територій однієї мови переважає спільне, а не відмінне [2, с. 80].

Завданням нашого дослідження є аналіз українських та польських особових імен, почерпнутих з історичних джерел (матеріалів Парафіяльного управління і римо-католицького деканату міста Тернополя) Тернопільського державного обласного архіву¹. На склад населення краю, як і всієї східної Галичини, мали великий вплив, крім природних факторів – народжуваності, смертності, – і такі соціальні фактори як еміграція, переселення, колонізація галицького краю [10, с. 121–122].

Антропонімійний матеріал, засвідчений метричними книгами Парафіяльного управління та римо-католицького деканату м. Тернополя ХІХ століття, показує, що, керуючись генетичною, а передусім фонетичною відповідністю між різнонаціональними варіантами одного й того ж імені, писарі почали ігнорувати національні варіанти власних особових імен, записуючи людей тільки латинськими, рідше – польськими або церковнослов'янськими відповідниками. Основу джерел становлять метричні книги, писані латинською мовою, тобто фігурують у не властивій українській мові фонетичній та орфографічній нормах. Усе ж для вивчення особових імен м. Тернополя ХІХ століття ці джерела мають дуже важливе значення. Метричні книги дають можливість повніше відтворити стан української антропонімійної системи досліджуваного періоду та виявити багатство українського іменника того часу.

Досліджуваний матеріал у праці наводимо зі збереженням графіки видань, з яких він почерпнутий, не транслітеруємо, подаємо в оригіналі згідно з нормами, утвердженими в сучасній практиці, оскільки за цієї умови є можливість уберегтися від можливих помилок та суб'єктивної оцінки фонетичної і морфологічної структур того чи іншого особового імені, особливо в складних та незрозумілих випадках. У разі наявності непевних форм особових імен подаємо їх українську транслітерацію.

Зазначимо, що на основі таких офіційних документів, як метрична книга, не можна відтворити систему квалітативних варіантів імен. Як відомо, у метрики записувалися тільки інваріанти – основне ім'я, його офіційна (документальна) форма, тобто лише ті, які були нейтральними щодо експресії номінативними знаками [4, с. 5]. Лише подекуди в метриці зафіксовано варіанти імен, ускладнені суфіксами. Крім цього, писарям не завжди вдавалося засобами латинської графіки передати фономорфологічну структуру українських традиційних імен.

Для виокремлення імен у деяких випадках беремо до уваги прізвище носія імені, за допомогою якого визначаємо національну належність, інколи звертаємо увагу на прізвище батька/матері, наприклад *Anna Lagoyda* (Анна Лагойда), *Anna Boyko* (Анна Бойко), *Julia Reshetuha* (Юлія Решету́ха), *Helena Ivanuira* (Олена Іванюра), *Helena Kuziv* (Олена Кузів) – українські; *Anna Kuczerska* (Анна Кучерська), *Anna Barańska* (Анна Баранська) – припускаємо, що це імена поляків на підставі прізвищ на **-ski**, **-ska**, характерних для польської національності, хоча не заперечуємо того факту, що подібна модель прізвищ характерна і для інших слов'янських антропонімів, а також графічних записів: **cz** – двознак, **ń** – м'який приголосний, наявних у графіці польської літературної мови. У свою чергу, імена українців записані латинською графікою. До того ж у церковних метричних книгах трапляються вказівки на віросповідання, що теж є елементом розмежування українських і польських особових назв.

У дослідженні всі «неукраїнські» особові назви не розглядаємо в одній площині, а виділяємо в окрему групу, зазначаючи сумнівні недостовірні випадки, керуючись усталеними в антропоніміці підходами до вивчення подібних записів, коли потрібно аналізувати zdeформовані за чужим зразком особові назви у дослідженні історичної

антропонімії в лексико-семантичному чи екстралінгвістичному аспекті, і зовсім з іншого боку – у дослідженні її в структурному аспекті [7].

У роботі характеризуємо імена кожного десятиліття, починаючи з 1800 року. Такий підхід дозволяє простежити стрижень стабільних жіночих імен, зміни в складі іменника, його оновлення, збереження класичних і появу нових, які не функціонували раніше, форми імен, поступове проникнення в офіційні документи розмовно-побутових варіантів, частотність вживання тих чи інших імен.

У писемних пам'ятках досліджуваного нами періоду, зокрема в метричних книгах, які ідентифікують жінок незалежно від їх соціальної належності, переважають власні особові імена церковно-християнського походження. Таке всезагальне поширення жіночих церковно-християнських імен в народному побуті й офіційній практиці (списах, метриках) мало свою соціально-історичну передумову, якою стало впровадження в давньоруський народний побут християнства, а разом з ним і церковно-християнських імен. Так, у 1800 році було зареєстровано 21 особу жіночої статі. Для їхнього іменування використано 13 імен, з них дівчатам-українкам належить 5: *Anna, Catharina, Marianna, Thecla*, у тому числі одне подвійне – *Catharina–Anna*. Проте навіть серед такої незначної кількості зафіксованих імен можна виявити імена-лідери. Зокрема, найуживанішим було ім'я *Marianna*. Цим іменем було названо 80% дівчат-українок. 40% новонароджених дівчат-українок було названо іменем *Катерина*. Імена *Анна* і *Текля* мають по 1 фіксації.

У 1810 році зареєстровано 16 дівчаток. Для їхнього іменування використано 6 імен, з яких українкам належить 3: *Catharina, Marianna, Rosalia*. Зіставляючи перше й друге десятиріччя XIX століття, простежуємо цікаву тенденцію: фактично в іменуванні дівчат функціонують одні й ті ж імена, причому зберігаючи свої панівні позиції. Тільки тепер на перше місце потрапило ім'я *Катерина*, а на другому знаходиться *Маріанна* (лат. *Maria–Anna* – контамінація імен *Марія* і *Анна*; інше тлумачення – варіант жіночого *Маріамна* – канонічне рідкісне) [6, с. 211]. Додалося лише одне ім'я, яке не функціонувало раніше, – *Розалія*.

У 1820 році зареєстровано 15 новонароджених дівчат, для іменування яких використано 7 імен. Українкам належить 4 імені: *Anna, Catharina, Marianna, Thecla*. Найуживанішим було ім'я *Маріанна* (4 фіксації), *Анна* (4), *Катерина* і *Текля* по 1 фіксації. У цьому десятилітті не додалося жодного «нового» імені, а три десятиліття поспіль для іменування українок функціонують одні і ті ж імена, зберігаючи лідерство.

У 1830 році зареєстровано 17 новонароджених дівчаток, для іменування яких використано 9 імен, з них на українські припадає 5: *Anna, Catharina, Maria, Marianna, Victoria*. Найуживанішим іменем у цьому десятиріччі є ім'я *Маріанна* (6 фіксацій), по 2 фіксації мають імена *Анна* і *Катерина*. Іменник знову докорінно не змінився, у ньому продовжують функціонувати одні й ті ж імена, лише в цьому десятиріччі додалися два «нових» жіночих імені: *Вікторія, Марія*, що мають по 1 фіксації.

У 1840 році зареєстровано 20 дівчат, для іменування яких використано 10 імен. Українкам із них належить 6: *Anna, Catharina, Eleonora, Marianna, Rosalia, Thecla*. У цьому десятилітті панівні позиції продовжує зберігати ім'я *Маріанна*. По 2 фіксації в імен *Анна, Катерина, Розалія*. Ім'я *Текля* зафіксовано 1 раз. Порівняно з минулим десятиліттям іменник не зазнав змін, додалося лише одне ім'я – *Елеонора*. У словнику-довіднику «Власні імена людей» Л. Г. Скрипник та Н. П. Дзятківської цей антропонім фіксується як запозичене з нім. *Eleonora, Elenore, Leonore*; можливо, від гр. *eleos* – «співчуття» [5, с. 134]. І. І. Трійняк у «Словнику українських імен» трактує його як давньофранцузьке *Elienor, Alienor, Alionore*, італ. *Eleonora*; нім. *Eleonora, Eleonore*; запозич., рідкісне [6, с. 115].

У 1850 році зареєстровано 27 новонароджених дівчат, для іменування яких використано 14 жіночих імен. Із них українкам належить 9, у тому числі одне п'ятикомпонентне ім'я *Antonina–Marianna–Josephina–Vincentia–Julia* [ТОДА, ф. 485, оп. 1, сп. 74]. Одним із найуживанішим імен п'яте десятиріччя поспіль продовжує залишатися ім'я *Marianna* (8 фіксацій), по 2 фіксації мають імена *Catharina* і *Rosalia*. Порівняно з минулим

десятиліттям у цьому додалися імена *Antonina*, *Paulina* (Павлина), *Thula* (можливо, Юлія), незрозуміле *Vularia* (очевидно, Валерія), що мають по 1 фіксації.

У 1860 році зареєстровано 18 новонароджених дівчаток, для іменування яких було використано 10 імен. Із них українкам належить 6: *Anna*, *Antonina*, *Catharina*, *Philomena*², *Marianna* (у тому числі одне подвійне – *Anna–Marianna*). Лідером, як і раніше, залишається ім'я *Маріанна* (83%), по 2 фіксації мають імена *Анна* і *Катерина*. Порівняно з минулим десятиріччям іменник цього року можна назвати класичнішим. У цей період фактично не простежуються імена, якими були названі українки у 1850 р., а, навпаки, він тяжіє до попередніх десятиліть, зокрема до початку століття, коли переважали класичні українські жіночі імена *Анна*, *Катерина*, *Марія*, *Мар'яна*.

Зауважимо, що останні десятиріччя XIX століття характеризуються реєстрацією більшої кількості новонароджених взагалі і дівчаток зокрема. Так, у 1870 році зареєстровано 217 новонароджених дівчаток, для іменування яких використано 70 імен. Із них українкам належить 43. Найуживанішими іменами цього періоду є *Maria* (38 фіксацій), *Anna* (30), *Joanna* (7), *Catharina* (10), *Thecla* (4), *Antonina* (4), *Parascaeua* (4), *Paulina* (4), *Victoria* (2). Іменник 1870 року істотно відрізняється від попереднього десятиріччя як у кількісному, так і якісному складі. Порівняно з попереднім десятиліттям з'явилася суттєва кількість імен, не зафіксованих раніше, які істотно розширили межі антропонімікону. Отож, жіночий іменник цього періоду збагатився таким іменами, як: *Aphasia*, *Albina*, *Anastasia*, *Cornelia*, *Elizabetha*, *Eudoxia*, *Euphymia*, *Helena* (Олена), *Julia*, *Julianna*, *Justina*, *Martha*, *Melania*, *Michalina*, *Olexandra*, *Parascaeua*, *Pelagia*, *Sophia*, *Theodora*, *Theodosia*. Проте кількість носіїв цих імен виявилася нечисельною, досить часто не більше однієї або двох фіксацій. Деякі із зафіксованих імен не зовсім характерні для українського іменника, пор.: *Альбіна*, *Елізабета* (*Ельжбета*). Відомо, що це імена, які здебільшого характерні для польського іменника [11]. Це десятиліття цікаве ще й тим, що в ньому вперше простежуються варіанти імен: *Antonina/Antonia* (Антоніна/Антонія), *Olexandra/Alexandra*, *Parasceua/Parascsoeva*.

У 1880 році зареєстровано 264 новонароджені дівчинки, для іменування яких було використано 74 жіночих імені. Українкам із них належить 52. Найуживанішими іменами цього періоду є: *Maria* (31 фіксація), *Anna* (25), *Marianna* (15), *Catharina* (15), *Antonina* (10), *Julia* (4), *Parascaeua* (5), *Alexandra* (4). У цей період, порівняно з минулим десятиліттям, з'явилися такі імена, як: *Agapha/Agaphia*, *Angela*, *Clara*, *Emilia*, *Eugenia*, *Isabella*, *Olga*, *Pelagia*, *Regina*, *Theophila*, *Waleria*. Вони мають по 1–2, рідше 3 фіксації, проте значно збагатили й розширили межі іменника. Більшість із названих імен характерні для українського іменника. Імена *Ангелія*, *Ізабелла*, *Регіна* загалом уживаніші серед польського населення, проте не виключено, що ними названо дівчаток-українок.

У 1890 році зареєстровано 202 новонароджених, для іменування яких було використано 82 жіночих імені. Панівні позиції продовжують зберігати імена *Anna* (31 фіксація), *Marianna* (22), *Maria* (14). Порівняно з минулим десятиліттям іменник докорінно не змінився, проте збагатився деякими «новими» іменами: *Stephania* (7 фіксацій), *Irena* (2), *Claudia* (1), *Euphrosina* (1), *Matrona* (1). Продовжують функціонувати в антропоніміконі імена *Antonina*, *Catharina*, *Eugenia*, *Julia*, *Olga*, *Thecla*. Зазначимо, що ім'я *Катерина* послабило свої позиції. Перебуваючи в лідерах майже півстоліття, згодом воно втратило свої позиції і в 1890 році має єдиного носія.

У 1900 році зареєстровано 322 новонароджені дівчинки, яких обслуговує 120 жіночих імен. Із них на українок припадає 67 імен (у тому числі подвійні). Найуживанішими іменами в цей період були: *Maria* (58 фіксацій), *Stephania* (37), *Anna* (25), *Julia* (11), *Antonina* (9), *Thecla* (7), *Catharina* (7), *Rosalia* (5). По 4 фіксації мають імена *Eugenia*, *Michalina*, *Philomena*, *Sophia*. По 1–2 фіксації мають імена: *Aemilia*, *Anastasia*, *Angela*, *Clara*, *Cornelia*, *Eleonora*, *Elizabetha*, *Eudoxia*, *Irena*, *Ladislava*, *Martha*, *Pelagia*, *Sabina*, *Theodosia*, *Theophila*, *Victoria*, *Xenia*. У цьому десятиріччі порівняно з минулим додалися такі імена, як: *Ladislava*, *Theophila*, *Xenia* тощо.

Ім'я *Марія* зберегло лідерство, витіснивши антропонім *Анна* на 3-тє місце із суттєвою кількісною різницею (58:25), хоч у 1890 році лідерство належало імені *Анна*. Зауважимо, що для українського іменника характерне частотне вживання цих двох імен. Їх вважають найуживанішими в українському пісенному фольклорі [3].

Популярність імен *Марія* та *Анна* пояснюється глибоким шануванням українцями Матері Божої – Марії та її матері – Пресвятої Анни. На Гуцульщині, як зауважує Б. Б. Близнюк, до сьогодні збереглася традиція: якщо мати *Анна*, а в сім'ї народилася дівчинка, то її обов'язково називають *Марією* або ж навпаки: мати *Марія* – дочка *Анна*. Навіть трапляються сім'ї, де є дві *Анни* і одна *Марія* або дві *Марії* та одна *Анна* [1, с. 31].

Отже, із кожним десятиріччям жіночий іменник розширювався, поповнюючись новими іменами. Він збагачувався і за рахунок варіантів (*Юлія/Юліана*). Статистичні дані свідчать, що на кінець століття український жіночий іменник сягав 68 імен. Словник імен, який сьогодні є найповнішим реєстром власних імен українців, охоплює 420 жіночих імен, крім того подає ще 120 рідковживаних імен [5]. В активному вжитку у м. Тернополі у ХІХ столітті були такі імена: *Анна, Катерина, Марія, Мар'яна, Текля*.

У запроваджених обов'язкових метриках фіксуються переважно жіночі імена церковного календаря. Християнські імена прижилися в слов'янському середовищі. У результаті різних взаємин у найменування українців укорінюються перейняті з інших іменників імена: *Альбіна, Ізабелла, Клара*. Як слушно зауважує П. П. Чучка, «на шляху творення нових і нових особових імен, в акті їх надавання дітям, як і в процесі їхнього використання, довго не існувало обмежень для вживання «імпортованих» імен» [9, с. 100]. Серед слов'янських зафіксовано ім'я *Ladislava*.

Жіночий іменник, який обслуговував польок, багатоманітний, особливо чітко це простежується наприкінці століття. У деякі роки кількість польських імен така ж, як і українських, іноді більша. Так, у 1800 році зафіксовано 8 польських імен: *Agatha, Agnesa, Casimira, Dominica, Francisca, Rosalia* (записано з прізвищем *Mialkowska*), *Theresia, Vincentia* [ТОДА, ф. 485, оп. 1, сп. 74]. Усі без винятку імена трапилися по 1 разу. У 1810 році – 3 імені: *Agnes, Francisca* і *Sebastiana*. У 1820 році – *Magdalenna* (2 фіксації) (записано з подовженими приголосними) і *Francisca* (1). У 1830 році зафіксовано 4 польських імені: *Magdalenna, Francisca, Josephina, Theresia*. Із них іменем *Francisca* названо двох дівчат, решта імен мають по одній фіксації. У 1840 році зафіксовано 4 польських імені: *Agnes, Helenna* (запис із двома буквами *n*), *Francisca, Josepha*. Носіями імені *Гелена* було 2 особи, імен *Йозефа* і *Франціска* по 1 особі. У 1850 році в метричних книгах зафіксовано 4 польських імені: *Agnes, Josepha, Lucia, Magdalenna*. Із них *Josepha* зафіксовано двічі, а *Lucia* і *Magdalenna* по 1 разу. Іменник поповнився одним іменем, яке не траплялося раніше – *Lucia*. У 1860 році зафіксовано 4 імені, носіями яких були польки – *Agnes, Francisca, Theresia, Josepha*. Імена *Francisca* і *Josepha* зафіксовані двічі, ім'я *Theresia* – 1 раз. До того ж імена *Francisca, Theresia* можна назвати наскрізними, оскільки вони трапляються протягом усього досліджуваного періоду й активно функціонують серед імен польок.

Із 1870 року і до кінця століття кількість імен, носіями яких є польки, поступово збільшується. Так, у 1870 році зафіксовано 24 польських імені. Найпопулярнішими в цей період виявилися імена *Josepha* (8 фіксацій), *Joanna* (7). Решта імен мають по 1–2, рідше 3 фіксації. Серед польських жіночих імен трапилися такі: *Adolphinia/Adolphina* (3), *Agatha* (1), *Barbara* (2), *Bronislawa* (1), *Carolina* (2 фіксації), *Clementina* (1), *Francisca* (1), *Joanna* (2), *Ludovica* (2), *Magdalena* (1), *Petronda* (2), *Petronella* (1), *Rosalia* (1), *Eva* (1). З-поміж них виокремлюємо одне слов'янське ім'я – *Bronislawa*.

У 1880 році зафіксовано 21 польське ім'я. Найпопулярнішими виявилися *Josephina* (6 фіксацій), *Carolina* (6), *Francisca* (5), *Stanislava* (3). По 1–2 фіксації, рідше 3 фіксації мають імена *Camilla* (2), *Joanna* (2), *Josephina* (1), *Juliana* (1), *Hedvigis* (3), *Ludovica* (2), *Magdalena* (1), *Marcella* (1). У цьому році з'явилося ще одне слов'янське композитне ім'я – *Stanislava*.

У 1890 році зафіксовано 38 імен польок. Найпопулярнішим іменем було ім'я *Josepha* (11 фіксацій). Решта імен не відзначаються чисельністю. Трапилися такі імена: *Agatha* (1),

Agnia (3), *Barbara* (1), *Carolina* (4), *Dominica* (1), *Francisca* (1), *Janina* (1), *Casimira* (1), *Leonia/Leona* (2), *Leontina* (1), *Magdalena* (1), *Paulina* (3), *Petronela* (1), *Rosalia* (4). Знову додалося ще одне слов'янське ім'я – *Casimira*.

У 1900 році зафіксовано 48 імен польських жінок. На панівних позиціях залишаються імена *Francisca* (20 фіксацій) і *Josepha* (11). Популярними іменами цього періоду можна назвати такі: *Joanna* (4 фіксації), *Philomena* (4). По 1–2 фіксації мають імена *Aloiza* (1), *Bronislava* (2), *Carolina* (1), *Casimira* (2), *Hedvigis* (1), *Leopolda* (1), *Ludovica* (1), *Miecislava* (1), *Petronela* (1), *Stanislava* (5), *Venceslava* (1). Серед частотних трапляються імена *Joanna*, *Carolina*, проте вони фіксуються протягом останніх чотирьох десятиліть. Частотністю фіксацій відзначаються й імена *Francisca*, *Josepha*. Зауважимо, що автохтонно слов'янських імен небагато. Це такі антропоніми: *Bronislawa*, *Casimira*, *Miecislava*, *Stanislawa*, *Venceslava*. Такі імена у поляків функціонують і сьогодні. Серед дівчат-українок вони не вживаються. Серед новонароджених у 1900 р. слов'янські імена отримали 9 дівчаток. Це такі антропоніми: *Bronislava*, *Casimira*, *Stanislava*.

Отже, у писемних пам'ятках досліджуваного періоду, у метричних книгах, що ідентифікують жінок незалежно від їх соціальної належності, переважають власні особові імена церковно-християнського походження. Жіночий іменник цікавий тим, що протягом усього століття панівні позиції зберігають антропоніми *Анна*, *Марія*, *Маріанна*. Ім'я *Катерина* послабило свої позиції. Перебуваючи в лідерах майже півстоліття, згодом воно стає менш уживаним і в 1890 році мало лише одного носія. Основу жіночого іменника становлять антропоніми: *Анна*, *Катерина*, *Марія*, *Маріанна*, *Текля*. Найменш уживаними в Тернополі в XIX столітті були жіночі імена *Агафія*, *Єфимія*, *Єфросинія*, *Корнелія*, *Ксенія*, *Марта*, *Матрона*, *Меланія*, *Пелагея*, *Теофілія*. Як ми переконалися, жіночий іменник м. Тернополя у XIX столітті доволі різноманітний. У ньому домінують українські імена, але водночас засвідчено багато польських, адже спосіб найменування, ставлення до імен – це традиції, які пов'язують людину з народом та культурою.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ТОДА – Тернопільський обласний державний архів; ф. – фонд; оп. – опис; сп. – номер справи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Близнюк Б. Б. Особливості іменування особи на Гуцульщині в писемних пам'ятках XVII століття / Богдана Близнюк // Наукові записки ТДПІ. – Тернопіль, 1997. – С. 79–82. – (Серія „Українська лінгводидактика”; вип. 1).
2. Карпенко О. Ю. Найуживаніші чоловічі імена російського населення півдня України / О. Ю. Карпенко // Мовознавство. – 1981. – № 3. – С. 80–84.
3. Колесник Н. С. Особові імена в українських народних обрядових піснях: дис. ... канд. філол. наук : 10. 02. 01 / Наталія Степанівна Колесник. – Чернівці, 1998. – 218 с.
4. Панцьо С. Є. Антропонімія Лемківщини / Стефанія Єлисеївна Панцьо. – Тернопіль : Вид-во «Тернопіль», 1995. – 128 с.
5. Скрипник Л. Г. Власні імена людей : словник-довідник / Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська. – К., 1996. – 335 с.
6. Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К. : Довіра, 2005. – 509 с.
7. Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. – К. : Наукова думка, 1977. – 236 с.
8. Чучка П. П. Антропонімія як засіб етнічної ідентифікації людності / П. П. Чучка // Мовознавство. – 1988. – № 1. – С. 11–21.
9. Чучка П. П. Слов'янські автохтонні імена, гідні реабілітації / Павло Чучка // Українська мова. Науково-теоретичний журнал. – 2003. – № 4. – С. 97–106.
10. Шумська В. Тернопілля в другій половині XIX – на початку XX століття / В. Шумська, І. Шумський // Тернопіль : сторінки історії. – Тернопіль, 1995. – С. 119–129.
11. Taszycki W. Najdawniejsze polskie imiona osobowe / W. Taszycki // Kraków : Rozprawy PAN. – 1926. – Wydział filologiczny. – T. 2, № 3. – 124 s.

ДЖЕРЕЛА
Тернопільський обласний державний архів
Книги Парафіяльного управління і римо-католицького деканату
м. Тернополя

№ фонду	№ опису	№ справи	Заголовок справи /Акти народження
485	1	73	Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1784-1873 рр.
485	1	74	1. Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1784-1890 рр. 2. 1784-1873 Liber Natorum Villae Zagrebella. – Метрична книга про народження
485	1	82	Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1873-1901 рр.
485	1	80	Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1869-1886 рр.
485	1	84	Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1886-1889 рр.
487	1	285	Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1862-1871 рр.
487	1	287	Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1871-1881 рр.
487	1	291	Метрична книга про народження (м. Тернопіль) за 1881-1891 рр.

ПРИМІТКИ

¹ За архівними даними 1880 року, у Тернополі проживало 25 тис. осіб. За національністю мешканці нашого краю поділялися переважно на українців (тоді їх називали русинами), поляків, євреїв та німців (1840 р. українці – 24,3%, 1880 р – українці – 23,4%, поляки – 23,9%, євреї – 52,1%, інші – 0,6%, 1900 рік – українці – 28,3%, поляки – 27,1%, євреї – 44,3%, інші – 0,3%). За матеріалами Державного архіву Тернопільської області, протягом усього XIX століття українці становили лише 25-30% (четверту частину) міського населення. Проте такі дані не відповідають дійсності, бо національність у той час нерідко визначали за розмовною мовою. Оскільки панівною мовою була польська, то й кількість поляків була штучно перебільшеною. Вважалося, якою мовою людина розмовляє, до такої національності вона й належить, а багато українців та євреїв розмовляло польськи.

² Зауважимо, що в українців траплялися змішані шлюби, й імена, які вважаємо польськими, давалися українцям. Це імена на зразок *Агнія*, *Філумена* (*свята Філумена* - грецьке) та под.

³ У статті аналізуємо лише українські та польські жіночі імена.

У статті проаналізовано динаміку жіночого українського та польського іменників XIX ст.: стрижень стабільних імен, зміни в складі чоловічих імен, збереження класичних і поява нових імен, що не функціонували раніше, частотність вживання впродовж десятиріч років.

Ключові слова: антропонім, іменник, жіночі імена, польське ім'я, українське ім'я.

Dynamics Ukrainian and Polish female nouns XIX century: core of the stable names, changes in content of male names, saving of classic names and appearance of new ones, which were not in use earlier, the frequency of application are analyzed in the article.

Key words: anthroponym, noun, female names, Polish name, Ukrainian name.

Людмила Терещенко
(Хмельницький)

УДК 811.161.2'373.2

АНТРОПОНІМІКОН БАЙКАРСЬКОЇ СПАДЩИНИ
П. П. БІЛЕЦЬКОГО-НОСЕНКА

Власне ім'я в художньому контексті постійно привертає до себе увагу мовознавців, істориків, етнографів, географів, літературознавців та фольклористів. Формування ономастики як самостійної наукової лінгвістичної дисципліни, котра виокремлює свої напрями досліджень, створює теоретичну базу, напрацьовує практичний матеріал,